

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Съвременни подходи и стратегии в приобщаващото образование на ученици с нарушено зрение в началното училище”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: Марта Василиос Василоглу

Научен ръководител: проф. дпн Мира Димитрова Цветкова – Арсова

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба

Със заповед № РД-38-759/18.12.2025 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Съвременни подходи и стратегии в приобщаващото образование на ученици с нарушено зрение в началното училище” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Автор на дисертационния труд е Марта Василиос Василоглу – редовен докторант с обучение на английски език към катедра „Специална педагогика” на ФНОИ с научен ръководител проф. дпн Мира Димитрова Цветкова – Арсова.

Процедурата и представеният комплект материали са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и с Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Марта Василоглу е изпълнила всички дейности от индивидуалния си план и е отчислена с право на защита.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.)

През 2012 г. Марта Василоглу се дипломира като бакалавър по Начална педагогика в Педагогически факултет на Солунски университет „Аристотел“ (Р. Гърция). През 2013 г. придобива магистърска степен по Специална педагогика с квалификация Специален педагог (ресурсен учител) в Софийски университет „Св.

Климент Охридски“, ФНОИ (тогава ФНПП), Катедра Специална педагогика и Логопедия. В следващите години Марта Василоглу придобива магистърска степен по Управление и организация на образователни институции и по Дигитални и меки умения в образованието (Международен държавен университет Солун, Гърция) и бакалавърска степен по италиански език и литература (Солунски университет „Аристотел“, Гърция). Притежава сертификати от обучения по интеркултурно образование, специално образование, консултиране и професионално ориентиране (PESYP) и училищна психология.

В периода октомври 2014 г. – юни 2020 г. докторант Василоглу работи като специален педагог в начален етап на образование (Атина и Кавала, Р. Гърция) а от септември 2020 г. и към момента е начален учител (първо в Хиос, след това в Кавала, Р. Гърция).

Владее английски език ниво С2, италиански език ниво С2, испански език ниво С1, немски език ниво В2 и руски език ниво А1. Притежава международна диплома по ИКТ умения PROFICIENCY от Cambridge.

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд

В съвременната образователна практика все по-голямо значение се отдава на приобщаващото образование като основен модел за осигуряване на равни възможности за всички ученици, включително и тези с нарушено зрение. Началното училище играе ключова роля в развитието на децата и в изграждането на базови умения и знания, които им служат като основа за бъдещето им образование и личностно развитие. За учениците с нарушено зрение приобщаващите подходи и стратегии стават особено важни, тъй като трябва да съчетаят стандартните учебни програми с адаптирани методи, които да им осигурят пълноценен достъп до учебния процес. В тази връзка разработката на докторант Василоглу се отнася до съществен и актуален аспект в обучението на учениците с нарушено зрение – съвременни образователни подходи, които включват използването на специализирани технологии, индивидуализирани образователни планове и иновативни педагогически техники, насочени към създаване на подкрепяща и приобщаваща учебна среда. Дисертационният труд разглежда съвременните идеи и стратегии в приобщаващото образование на ученици с нарушено зрение в началното училище, като акцентира върху важноста на интеграцията, адаптацията и иновациите в педагогическите практики и нагласите и възгледите на учителите към обучението на тези ученици. Темата безспорно е актуална и социално значима не само за Р. Гърция,

но и за България и има както теоретична, така и практическа стойност.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд (Познаване на проблематиката от докторанта)

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 203 компютърни страници, от които 187 страници основен текст и 16 страници библиография със 225 източника на латиница. Съдържанието е представено в 2 части: теоретична част, включваща 2 глави; изследователска част, която представя дизайна на изследването и анализ на данните от изследването; дискусия, приноси, заключение и използвани източници. В текста са приложени 64 таблици и 69 графики. Включени са три приложения: анкети, интервюта, въпроси към респондентите, включени в изследването. Макроструктурата на дисертационния труд е в съответствие с приетите стандарти и норми на съвременното научно изследване.

В *първата теоретична глава* са интерпретирани литературни източници за дефинирането на зрителните увреждания. Описани са моделите на увреждането според международните класификации МКБ-11 и DSM-5. Много точно и конкретно са посочени причините за зрителните увреждания. Разгледани са съвременни образователни подходи и стратегии за обучение на ученици с нарушения на зрението. Наред с направените разлики между образователни подходи и образователни стратегии, в отделни подпараграфи са изведени препоръки за учебната програма при обучение на ученици с нарушено зрение и е акцентирано върху необходимостта от адаптация на класната стая и от създаване на подкрепяща учебна среда, която да гарантира пълноценно участие на тази категория ученици. С вещина се осъществява исторически преглед на специалното образование в Р. Гърция и се представя съвременната му структура – специални училища, специални класове в рамките на масови училища, паралелна образователна подкрепа.

Докторантът умело се позовава на класически и съвременни литературни източници, което е доказателство за добро познаване както на различните системи за класификация на нарушенията, така и на целите на специалното образование, по-конкретно в Р. Гърция.

Съдържанието на *втората теоретична глава* очертава рамката и концепцията на изследователския проблем като се представят последователно в отделни параграфи същността на приобщаващото образование и правата на слепите в образованието: решения, директиви и регулации. В изложението е проследен

преходът от интегрирано към приобщаващо образование с фокус към образователните европейски нормативни документи и конвенции и законодателната ситуация и практики в Р. Гърция. В европейски контекст са представени програмите HELIOS II (1992–1996), TESTLAB и ACCELERATE, чрез които се полагат устойчиви усилия за трансформиране на образователните структури и за гарантиране на равнопоставен достъп на учениците със зрителни нарушения до информация и образователни ресурси.

Прави впечатление добрата теоретичната обосновка на дисертационния проблем, базирана на международни документи, Европейската правна рамка и законодателството в Гърция, утвърждаващи равното право на достъп до образование.

Методика и организация на изследването

Изследователската програма е описана във *втора част* на дисертационния труд.

В *трета глава* „Дизайн на изследването“ са формулирани коректно основната цел, изследователските въпроси и изследователските задачи. Определени са 3 хипотези отнасящи се до прилагането на съвременни образователни подходи за приобщаване и съвременни стратегии за включване на ученици с нарушено зрение в масовите начални училища.

Представени са участниците в изследването – гръцки начални учители и възрастни с нарушено зрение. В количественото изследване са включени 300 учители от общообразователни училища, а качествено изследване обхваща 25 общообразователни учители от общообразователни училища в Солун и 25 възрастни с нарушено зрение от Централна Македония, Атина и селски райони на Гърция.

Докторант Василоглу подробно описва използвания изследователски инструментариум. Подбран е дескриптивен, смесен методологичен подход, който съчетава количествени и качествени данни, за да предостави цялостно разбиране на разглеждания проблем. Използван е въпросник, състоящ се от четири части. Първата част дава информация за демографските данни на респондентите. Втората част се отнася до гъвкавост на образователната система за ученици с нарушено зрение. Третата част се състои от 7 раздела относно показатели като: дизайн на сградата; форми на приобщаване; учителя в клас; специалния педагог и др. Последната част е наблюдение на ученика с нарушено зрение. Използвани са въпроси с отговори от затворен тип и един въпрос с отворен отговор, както и въпроси с фиксиран отговор от типа Ликерт,

базирани на 5-степенна скала. Въпросникът е разпространен онлайн чрез имейл под формата на документ в Google Forms.

Проведени са интервюта с учители в общообразователните класове, включващи 10 въпроса и интервюта проведени с възрастни с нарушено зрение, съдържащи 20 въпроса.

Четвърта глава се състои от анализ и дискусия на получените резултати от изследването. В началото са представени основните статистически резултати, след което те са анализирани количествено и качествено, подробно са интерпретирани и доразвити.

Използвани са параметрични и непараметрични тестове – t-тест, ANOVA и тестът на Kruskal-Wallis (при първите два изследователски въпроса) като резултатите разкриват няколко статистически значими зависимости и коефициентът на корелация на Пирсън (при отговора на третия изследователски въпрос) за да се установят връзките между основните променливи.

Резултатите от изследването са визуализирани чрез таблици и графики, а това дава възможност за по-лесното им възприемане и интерпретиране.

В края на дисертационния труд се стига до заключението, че първата хипотеза е потвърдена, а втората и третата хипотези са потвърдени частично.

От направения анализ на получените данни и формулираните изводи се вижда, че докторант Василоглу има компетентност за самостоятелно и коректно представяне на резултатите във връзка с поставената цели и формулираните хипотези. Демонстрирани са умения за разсъждения, обобщения и възможности за добър теоретичен анализ на получените резултати.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси

Приносите в дисертационния труд на Марта Василоглу са разделени на приноси с теоретичен и с практически характер. Особено ценен теоретичен принос е, че за първи път е представено цялостно проучване в Р. Гърция свързано с възгледите на учители и възрастни със зрителни увреждания относно образованието на ученици с нарушено зрение в началните училища. Коректно са отразени усилията на докторанта да формулира необходимостта от подобряване на ресурсите, интегриране на помощни технологии и разширяване на обучението по умения за слабо зрение, ориентация и мобилност. Обогатено е теоретичното разбиране относно взаимосвързаността на приобщаващите подходи в рамките на една всеобхватна образователна система. На

практическо равнище като значим принос се отбелязва предоставената на учителите рамка от приложими стратегии като: съвместно преподаване, диференцирано обучение, адаптации в класната стая и ориентационна подкрепа и демонстрацията как тези методи взаимно се подсилват на практика. Извеждат се области, които изискват подобрене, по-специално осигуряването на специализирани ресурси, по-широкото въвеждане на помощни технологии и интегрирането на обучение за мобилност и намалено зрение в учебната програма.

6. Автореферат

Авторефератът е добре структуриран, в обем от 66 страници. Отразява коректно в съкратен вид съдържанието на дисертационното изследване, получените резултати и техния анализ. В края са включени и 6 страници с приложения, които според мен имат място единствено в дисертационния труд.

7. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания)

Приложени са четири самостоятелни публикации, с което се покриват наукометричните изисквания. Отпечатани са в пълен обем в периода 2019 – 2022 г. и като тематика разглеждат въпроси относно образователни стратегии и подходи в приобщаването на ученици с нарушено зрение в началните училища.

8. Лични впечатления

Нямам лични впечатления от докторанта.

9. Бележки, препоръки и въпроси

Към докторантката Марта Василоглу отправям препоръка да публикува дисертационния си труд за да бъде в полза както на общообразователни учители, родители и общественост, така и за развитието на приобщаващото образование на ученици с нарушено зрение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е в съответствие с изискванията за написване на подобен род научни трудове. Той отговаря на изискванията на нормативната уредба в Република България, разписани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника на СУ

„Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени, по отношение на актуалност на тематиката, структура, организация, характеристики. Оформен е старателно и компетентно. Дисертационният труд показва, че докторант Марта Василоглу притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Оценката ми за дисертационния труд, приносите, публикациите и автореферата е **положителна**. Това ми дава основание да предложа на Уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на СУ „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Марта Василиос Василоглу.

31.01.2026 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова